

**НАСЛІДКИ МЕТОДИЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ОЦІНКИ ЗБИТКІВ
ВІД АВАРІЙНИХ СКИДІВ У ВОДНІ ОБ'ЄКТИ****В. І. Уberman, к.т.н., с.н.с.¹, Л. А. Васьковець, к.б.н., професор²**¹ Науково-дослідна установа «Український НДІ екологічних проблем»,² НТУ «Харківський політехнічний інститут» м. Харків, Україна

Аварії з надходженням забруднюючих речовин (ЗР) у водні об'єкти належать до найпоширеніших джерел забруднення поверхневих вод України. Збитки від такого виду надзвичайних ситуацій техногенного характеру мають визначатися за [1] (далі Методика). Показник збитків від забруднення поверхневих і підземних вод та джерел, внутрішніх морських вод і територіального моря у Методиці позначаються як ВФ. Такий вид збитків є властивим для більшості типів надзвичайних ситуацій. За п. 11 Методики значення ВФ визначається відповідно до [2]. Наразі *останній документ втратив чинність і замінений Методикою 1* [3]. Розрахунки розмірів збитків за Методикою 1 виконуються органами Державної екологічної інспекції України (ДЕІ). Виходячи з юридичних визначень Водного кодексу України Методика 1 встановлює порядок визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів, у разі, зокрема, *аварійних скидів, якими цілеспрямовано за допомогою технічних споруд і засобів здійснюється скидання однієї з чотирьох категорій зворотної води*. Крім того, Методика 1 *не поширюється* на «порушення правил експлуатації та режимів роботи водогосподарських споруд та пристроїв, а також пошкодження цих споруд». Отже *деякі важливі випадки аварійних подій не охоплюються умовами використання Методики 1*, не всі екологічно небезпечні об'єкти та випадки аварій задовольняють обмеженням та сфері її застосування, а відповідні збитки залишаються невизначеними, не можуть бути оцінені та відшкодовані. Один із випадків зазначеної невизначеності та її наслідків досліджується у даній роботі.

До найбільш небезпечних техногенних джерел потенційних аварійних надходжень ЗР у навколишнє природне середовище України належать напірні шламопроводи (НШ) металургійних підприємств та гірничо-видобувного сектору. Більшість таких систем гідравлічного транспортування є унікальними спорудами, що створювалися на території України біля 50 років назад, та наразі мають високу ступінь технічного зношення. Аварійні витoki з НШ, що спричиняються їх зношеністю, негативно впливають, головним чином, на водні об'єкти та землю. У свою чергу, економічні санкції стають предметом судових спорів між власниками НШ та природних об'єктів. Забезпечення об'єктивності та обґрунтованості рішень по таких спорах є важливою проблемою, що вирішується арбітражними засобами, до яких належить судова експертиза.

Експертне дослідження пориву трубопроводу комплексу позамайданчикowego шламовидалення (КПШВ) ПАТ «Запоріжсталь», що стався в м. Запоріжжі 25.07.2016 р., дає можливість дослідити головні методичні проблеми оцінки екологічних і економічних наслідків подібних аварій. КПШВ ПАТ «Запоріжсталь» здійснює транспортування шламу у південно-східному напрямку на відстань біля 27 км із спільного хвостосховища групи великих підприємств у б. Капустяна в м. Запоріжжі до відстійника у б. Гродиська (с. Новоолександрівка) та освітленої води – у зворотному напрямку, сталевими трубопроводами Ø1020. Об'єкт такого масштабу, складності і специфічного призначення є унікальним. Єдиної уніфікованої методики інженерно-екологічної експертизи аварійних емісій з таких НШ не існує. Особливостями події є: виникнення на околиці міста у нічний час (00-50 год.), невелика тривалість (55 хв.), виток через поздовжній розрив 1,5 м, припинення аварії до прибуття інспекторів ДЕІ, участь в оцінці екологічних наслідків природоохоронної служби ПАТ «Запоріжсталь», неочевидність екологічних наслідків (у т.ч. відсутність належних свідчень), запізнення з їх визначенням та оцінкою на 9 – 12 год. Тому методика судової експертизи, яка виконувалася майже через рік після події, полягала у дослідженні матеріалів судової справи щодо екологічних наслідків події та заподіяних економічних збитків у сумі 184245,30 грн., наданих суду сторонами: ДЕІ у Запорізькій області (позивач) та ПАТ «Запоріжсталь» (відповідач). Серед питань, поставлених експертизі, були: «1) Чи відповідає дійсності визначена позивачем належність події, що сталася, до категорії, за якою ним здійснювався розрахунок збитків? 2) Чи підтверджується нормативно та документально умови використання методики розрахунку розміру збитків, виконаний ДЕІ?». Принципові розбіжності між сторонами у ставленні до аварійної події наведено у таблиці.

Таблиця – Головні ознаки аварійної події, що сталася 25.07.2016 на КПШВ ПАТ «Запоріжсталь», за версіями позивача та відповідача

Ознака	Позивач	Відповідач
Об'єкт	Шламопровід ПАТ «Запоріжсталь», Ø1020.	Трубопровід освітленої води, Ø1020.
Місце	м. Запоріжжя, район вул. Хороводної, 16, 150 м від житлових будинків, безпосередня близькість з водним об'єктом (р. Мокра Московка).	ПК98, с. Чкалова, Шевченків-ський р-н м. Запоріжжя, 1,45 км від р. Мокра Московка.
Тривалість	Власна інформація відсутня (приймається за даними відповідача)	55 хв. (відключення у 01 год 45 хв.).

Фактор впливу	Зворотні води, виток зворотних вод.	Освітлена вода.
Кількісні характеристики впливу	Власна інформація відсутня (приймається за даними відповідача).	Обсяг витoku: 920 – 940 м ³ ; 900 м ³ , 920 м ³ .
Об'єкти довкілля, що зазнали впливу	б. Вел. Камишуватка, виток по рельєфу, скид забруднюючих речовин зі зворотними водами у водний об'єкт - річку Мокра Мос-ковка; забруднення земель з подальшим ви-током зворотних вод у р. Мокра Московка.	Територія приватних садиб. Площа розливу 900 м ² . Вода вбралася в ґрунт. Надходжен-ня у водний об'єкт відсутнє. Забруднення земель не вияв-лено.

Найголовнішими завдання експертизи полягали у визначенні: 1) об'єкта аварії: шламопровід або водовід ; 2) розташування місця події стосовно об'єктів навколишнього середовища, які можуть зазнати негативного впливу, зокрема, безпосередня близькість до водного об'єкту або значна відстань; 3) належності фактору впливу до певної категорії води: зворотної або освітленої технологічної; 4) об'єктів довкілля, які могли зазнати впливу, зокрема, водного об'єкта.

Експертизою встановлено, що надане позивачем у розрахунку збитків визначення аварійної події як «аварійного скиду зворотних вод за наявності дозволу на спеціальне водокористування або внаслідок аварійного чи самовільного скиду зворотних вод без наявності дозволу на спеціальне водокористування» не відповідає дійсності. Насправді, витoku **зворотних вод** не відбувалося, стався **аварійний виток технологічної освітленої води із гілки системи оборотного водопостачання** КПШВ, а подія має таке інженерно-екологічне визначення: «Аварійний виток освітленої води з наземного напірного трубопроводу Ø1020 КПШВ ПАТ «Запоріжсталь», що стався 25.07.2016 р. через поздовжній розрив трубопроводу освітленої води в районі ПК98, вул. Хороводна, 16, м. Запоріжжя, на північний схил б. Вел. Камишуватка, з короткочасним гідродинамічним впливом на прилеглу зі східного боку територію». Також визначено, що сфера події належить науково-технічній галузі «Водне господарство промислових підприємств», до складу якої входить «водне господарство підприємств чорної металургії». У зазначеній галузі діє власний комплекс нормативно-правових актів, де встановлено, що: «об'єкти водного господарства – об'єкти, які включають промислові водоводи, засоби водоочищення та водоохолодження, водоводи шламових господарств, гідротехнічні споруди, водний транспорт, склади реагентів та хлору, насосні станції». Технологічна освітлена вода, що аварійно витікала з водогосподарської споруди підприємства, не призначена для скидання у

навколишнє природне середовище (у природні ланки), чим принципово відрізняється від ставлення ДЕІ, яка виходила з того, що фактором негативного впливу на навколишнє середовище був шлам та зворотна вода, що скидалися у водний об'єкт.

Результати експертизи дозволили стверджувати, що умови застосування методики розрахунку збитків не відповідають фактичним обставинам події аварійного витоку, а саме: скид не здійснювався, вода аварійного витоку не належить до категорії зворотної, а її надходження у водний об'єкт не відбувалося. Отже, умови використання та обмеження сфери застосування Методики 1 не дотримані. Досліджений випадок виявив істотну прогалину у методичній визначеності існуючої системи оцінки та розрахунку збитків від аварійних скидів ЗР у водні об'єкти.

Список використаних джерел

1. Методика оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру (затв. постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 175) // ОВУ. - 2002. - № 8. – Ст. 356.
2. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів (затв. наказом Міністерства охорони навколишнього середовища України від 20 липня 2009 року № 389, зареєстр. Мінюстом України 14 серпня 2009 року) // ОВУ. - 2009. - № 63. – Ст. 2242.

УДК 37.048.4-053.67

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ ТА ПРОФЕСІЙНОГО ВІДБОРУ

В.О. Чупріна, бакалавр психології

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна

Ситуація вибору професії характеризується великою нервово-психічною напруженістю і особистісною значущістю. Ще більшою психологічною напруженістю характеризується ситуація професійного відбору. Кожна людина відчуває схвильованість під час профвідбору, адже від його результатів залежить професійне майбутнє. Саме тому, важливо щоб всі компоненти профорієнтації були спрямовані на формування у суб'єкта вибору високого рівня професійного самовизначення. Розуміння того на якому рівні професійного самовизначення знаходиться людина має суттєве значення в її подальшому професійному житті.

Вділяють наступні рівні професійного самовизначення, які можна виявити під час психодіагностики оптантів : «високий (сформованість інтересів, відповідність особистісних якостей обраній професії, наявність твердого переконання у правильності вибору); середній (відсутність